

Diocesane beleidslijnen voor het catechumenaat en voor het vormsel van volwassenen

31 oktober 2011 (geactualiseerd op 25 september 2017)

Eén van de meest opmerkelijke vernieuwingen van het Tweede Vaticaans Concilie was het opnieuw invoeren van de praktijk van het catechumenaat: de wijze waarop de initiatie van volwassenen verloopt die vragen om gedoopt te worden. Daarmee knoopten de concilievaders aan bij een traditie in de vroege kerk toen christen worden het resultaat was van een lang onderscheidings- en groeiproces in verschillende stappen.

Vanuit een welbegrepen 'missionair besef' ¹ wil het diocesane beleid verder vorm geven aan het catechumenaat. De werking van het catechumenaat veronderstelt een goed samenspel tussen het plaatselijke en het diocesane niveau waarbij rekening wordt gehouden met de grote diversiteit bij geloofskandidaten. Basis van deze geactualiseerde beleidslijnen zijn de *Orde van Dienst voor de viering van de initiatiesacramenten voor volwassenen* (ICLZ, 2001) en de diocesane beleidstekst *'Nieuwe christenen – de praktijk van het catechumenaat'* (Kerkplein, februari 2007).

1. Met **catechumenen of 'geloofsleerlingen'** bedoelen we mensen die op volwassen leeftijd² verlangen christen te worden door het ontvangen van de drie initiatiesacramenten (doopsel, vormsel en eucharistie). We onderscheiden hen van **vormselkandidaten**: volwassen gedoopten die het vormsel vragen (zie verder: nr. 13).
2. Het is belangrijk om in ontmoetingen en gesprekken goed te luisteren naar de motieven van diegene die verlangt christen te worden en om helder voor te stellen wat het betekent catechumeen te zijn. Deze **verkennende fase** (het zogenaamde 'pre-catechumenaat') helpt de kandidaat om zijn of haar motieven op het spoor te komen en maakt duidelijk dat christen worden een vrije keuze is.
3. Na deze verkennende fase volgt in de plaatselijke geloofsgemeenschap **de viering van de opname in het catechumenaat**. Vanaf dit ogenblik is de kandidaat catechumeen en lid van de kerkgemeenschap. In de *Orde van Dienst* lezen we: "Vanaf de opname in het catechumenaat omhelst

de Kerk de geloofsleerlingen reeds als haar kinderen met moederlijke liefde en zorg: zij zijn met haar verbonden en behoren al tot het huis van Christus” (nr.18).

4. Voor de opname in het catechumenaat wordt **contact** opgenomen **met de diocesane verantwoordelijke Martin Todts** (martin.todts@telenet.be).
  - In overleg wordt een **traject** voor de catechumeen uitgestippeld. Het traject houdt rekening met de situatie van de catechumeen, met zijn of haar specifieke vraag, met de gezinssituatie en natuurlijk met de geloofsgemeenschap die hem of haar zal opvangen.
  - De plaatselijke verantwoordelijke vult de **‘pastorale inlichtingenfiche catechumenaat – luik A’** in en bezorgt ze aan de diocesane verantwoordelijke. Deze fiches vormen op diocesaan niveau het ‘register van de catechumenen’. Hiermee zijn de catechumenen geregistreerd als leden van de kerkgemeenschap. Na hun doopsel worden ze toegevoegd in het doopregister.

5. De geloofsleerling komt thuis in een *plaatselijke geloofsgemeenschap*. Het is belangrijk dat er rond hem of haar een **begeleidingsgroep** groeit van gelovigen die zich samen met de catechumeen willen bezinnen over hun eigen christen zijn. In de *Orde van Dienst* lezen we: “De initiatie van de geloofsleerlingen gebeurt door een groeiproces dat plaatsvindt te midden van de gelovige gemeenschap. Samen met de geloofsleerlingen overwegen de gelovigen de grote betekenis van het paasmysterie en hernieuwen zij hun eigen bekering” (nr.4). In het catechumenaat speelt het *dekenale niveau* een belangrijke rol.

6. Van bij de opname in het catechumenaat wordt ook uitgekeken naar een **dooppeter en/of -meter**. Dit kan een gelovig familielid zijn. Maar het hoeft geen verwant te zijn. Hij of zij fungeert immers als ‘geloofsvriend(in)’ en is bij voorkeur iemand die betrokken is bij de geloofsgroei van de catechumeen . Naast de peter of meter noemt de *Orde van Dienst* ook de **‘doopborg’**. Dat is een plaatselijke verantwoordelijke die het catechumenaat begeleidt. Hij of zij staat er bij de opname garant voor dat de doopaanvraag authentiek is.

7. De **duur van het catechumenaat** is variabel. Maar het feit dat het initiatieproces van volwassenen verschillende fasen en stappen omvat, toont dat een zekere tijd nodig is om te groeien in het christen worden. Bedoeling is dat mensen door een geleidelijke groei tot een weloverwogen keuze komen. Het is belangrijk dat de kandidaat weet dat hij als catechumeen reeds lid is van de kerkgemeenschap. Dit besef bijbrengen kan helpen om kandidaten te overtuigen dat een degelijke en wat langere voorbereiding op het doopsel noodzakelijk is. In hun verklaring *Volwassen worden in geloof* (2006) schrijven de Belgische bisschoppen: “De vorming die de catechumenen krijgen duurt ten minste een jaar” (nr.126).

8. De **liturgie van de uitverkiezing en naamopgave** vindt plaats op de eerste zondag van de veertig-dagentijd die voorafgaat aan de paaswake waarin de catechumeen de initiatiesacramenten zal ontvangen. De “geloofsleerling” wordt “doopleerling”. De bisschop gaat voor in de kathedraal. In het kader van deze viering wordt ook een ontmoeting gepland met de bisschop. Voorafgaand wordt de **‘pastorale inlichtingenfiche catechumenaat – luik B’** bezorgd aan de diocesane verantwoordelijke. De vragen zijn persoonlijker georiënteerd dan in luik A. Ze peilen op bescheiden wijze naar de ingroei van de kandidaat in het christelijk geloof en leven. De antwoorden worden bij

voorkeur verwerkt in een brief aan de bisschop. De doopleerlingen ontvangen de **zalving met catechumenenolie** tijdens de chrismamis in de Goede Week, eveneens in de kathedraal in Gent. Dat deze sleutelmomenten rond de bisschop worden gevierd is geen toeval. Zo wordt symbolisch het belang onderstreept van de geloofsinitiatie van volwassenen voor de hele diocesane kerkgemeenschap. Als volwassenen vragen om gedoopt te worden gaat die zaak het hele bisdom aan.

9. Het catechumenaat is een stimulans voor de *plaatselijke gemeenschap*. Naast de opname in het catechumenaat, worden **het aanreiken van de geloofsbelijdenis en van het Onzevader** in de plaatselijke geloofsgemeenschap gevierd tijdens de veertigdaagse voorbereidingstijd voorafgaand aan de doop in de paaswake. Dat kan op de 2de **zondag in de veertigdagentijd**. Op de 3de, 4de en 5de **zondag** neemt men de lezingen uit de A-cyclus (ook in het B- en C-jaar), omdat deze bij uitstek geschikt zijn voor de begeleiding van een doopleerling. Het zijn de evangeliën van de Samaritaanse, de blindgeborene en Lazarus. Jezus wil levend water, licht en leven zijn voor de catechumenen. De orde van dienst voorziet hierbij de dooponderzoeken (*scrutinia*). Met dat woord duidt men op de onderscheiding tussen licht en donker, tussen goed en kwaad, kortom: op de bekering die het hart uitmaakt van elke veertigdagentijd.
10. De catechumeen ontvangt de drie initiatiesacramenten doop, vormsel en eucharistie in de **paaswake** in de kathedraal. In overleg met de diocesane verantwoordelijke kunnen de initiatiesacramenten ook toegediend worden in de paaswake in de plaatselijke geloofsgemeenschap.
11. Kort na de toediening van de initiatiesacramenten in de paaswake is er een samenkomst van de begeleiders en de nieuwgedoopten. Er wordt teruggeblikt op de ervaring van de doop en er wordt vooruitgekeken: wat betekent het nu opgenomen te zijn in de kerkgemeenschap? De paastijd is de **mystagogische tijd** waarin de nieuwgedoopten verder thuis kunnen komen in het geloof en in de gemeenschap. De **eucharistie op pinksteren** kan een dankviering worden. Natuurlijk vormt de verdere verwelcoming en opvang van de nieuwe christen een van de grootste opgaven voor de plaatselijke gemeenschap. Iedere gedoopte blijft bovendien ook een leerling in het geloof.
12. Er zijn omstandigheden waarin het voorziene verloop niet helemaal gevolgd zal kunnen worden. **Sommige situaties of pastorale noden** kunnen een aangepaste vormgeving van het catechumenaat rechtvaardigen. Toch moet een voorbereiding buiten de veertigdagentijd of een viering van de initiatiesacramenten buiten de paaswake strikte uitzondering blijven. Alleen de bisschop kan dit toestaan.
13. Ook voor '**vormselkandidaten**' - volwassenen die reeds gedoopt zijn en die de voltooiing van de initiatie vragen door het vormsel (en de eucharistie) - is een voorbereidingstijd wenselijk. Hun vormsel wordt in de regel toegediend door de bisschop tijdens de paaswake of in de paastijd. De verantwoordelijke van de plaatselijke geloofsgemeenschap neemt contact met de diocesane verantwoordelijke en bezorgt de '**pastorale inlichtingenfiche vormsel volwassene**'.
14. De **diocesane verantwoordelijke** voor het catechumenaat is diaken Martin Todts³. Een **diocesane adviesraad catechumenaat**⁴ volgt de beleidslijnen op, evalueert ze en suggereert concrete wegen om ze verder te implementeren. Het **Catechetisch Documentatiecentrum**⁵ en '**CCV in het bisdom Gent**'⁶ bieden materiaal aan om volwassenen te begeleiden in hun geloofsgroei⁷. Medewerkers

van 'CCV in het bisdom Gent' kunnen ook gevraagd worden om ter plaatse een begeleidingsgroep te ondersteunen. In de *Orde van Dienst voor de viering van de initiatiesacramenten voor volwassenen* (ICLZ, 2001) vindt men de liturgie van de verschillende vieringen.

Gent, 31 oktober 2011 (geactualiseerd op 25 september 2017)

+ Luc Van Looy
Bisschop van Gent

---

¹ Voor wat het kan betekenen een 'missionaire kerk' te zijn, zie: Mgr Luc Van Looy en medewerkers, *Binnenste-Buiten. Pleidooi voor een aansprekende kerk*, Halewijn, 2009.

² Volgens Can. 863 van het Kerkelijk Wetboek (1983): "die het veertiende levensjaar voltooid hebben."

³ Diaken Martin Todts, Kruisstraat 20, 9140 Temse, 03 771 38 65.

⁴ Samenstelling diocesane adviesraad catechumenaat : Mgr. Luc Van Looy (voorzitter), Albert Van de Kerkhove (vicaris), Peter Vande Vyvere (moderator), Jürgen François, Alexander Vandaele, Stijn Van den Bossche, Hans Vandenhoven, Adelheid Verstraeten.

⁵ Catechetisch Documentatiecentrum, Biezekapelstraat 2, 9000 Gent, 09 235 78 45, dirk.goossens@kerknet.be, www.grootseminariegent.be.

⁶ CCV in het bisdom Gent, Nederpolder 24, 9000 Gent, 09 235 78 65 of 09 235 78 56, vorming.gent@ccv.be, www.ccv.be/gent.

⁷ Zo verscheen bij uitgeverij LICAP (www.licap.be): *Stapstenen voor catechumenen. Zes ontmoetingen met Jezus Christus* – met een begeleidersmap en een persoonlijk cahier voor de catechumeen.